

א-ג ושניהם, תנא קמא ורבי שמעון, לא למדוה לדין המקוה אלא מסוטה: (17)

רבנן סברי שהטהרות טמאות בודאי, כי, כמו בסוטה:

מה סוטה ספק היא, שהרי לא ראינו שזינתה, ועשאוה כודאי, שאסורה לבעלה באיסור ודאי ומוחלט, שגם אם לא זינתה היא אסורה לו עד שתשתה מי סוטה.

הבא נמי במקוה, למרות שטהרת הכלים הנטבלים בו הוא ספק — עשאוה לתרומה שנגעה בכלים כודאי, ושורפים אותה כדין תרומה שנטמאה בודאי.

והוינן בה: אי מסוטה למדו חכמים — אימא הכי, שדין הטהרות שנעשו בכלים

שהוטבלו במקוה הזאת הוא כי [כמון] סוטה בצורה הזאת:

מה סוטה שהתעורר לנו ספק אודותיה כשהיתה ברשות הרבים — ספיקה טהור, שלא נאסרת כלל מספק, אלא היא נשאת בחזקת כשרות לבעלה. הכי נמי במקוה, אם הוא היה ברשות הרבים היה צריך להיות ספיקו טהור!?

ודחינן: הכי השתא?! מהו הדמיון!?

התב, בסוטה, כל איסורה — משום סתירה הוא. שכך היא גזירת הכתוב שאם קינא לה בעלה ונסתרה הרי היא נאסרת לבעלה בודאי. וסתירה ברשות הרבים ליבא, שאין רשות הרבים נחשבת "מקום סתירה", ולפיכך היא טהורה ברשות הרבים (18).

כשהספק הוא שאינו זוכר באיזה שביל הלך. אבל אם הספק איזה שביל טמא ואיזה טהור, לעולם נשארים בספק גם התולדות.

17. שיטת התוספות ששניהם לא למדוה אלא ממה שהם מחלקים בין זו לסוטה, רבנן לא לומדים כלל מסוטה וטעם הטומאה במקוה משום תרתי לריעותא שהוא ודאי ולא ספק. ורבי שמעון לא סובר כלל תרתי לריעותא והוא ספק משום חזקה כנגד חזקה. ומה שחסר לפניך אינו ריעותא, כיון שאומרים השתא הוא דחסר, הילכך לא לומדים מסוטה רק ברה"ר לטהר, שברה"י לעולם תולין.

שיטת הר"ן שכולי עלמא סוברים תרתי לריעותא ולומדים מסוטה. רבנן סוברים שלומדים מסוטה לטמא ודאי, כיון שלולי הלימוד מסוטה לא היינו אומרים שעל ידי תרתי לריעותא הוי ודאי, אלא רק קרוב לודאי, ולא היינו מטמאים בתורת ודאי אף לשרוף תרומה וקדשים. רק הואיל ומצינו בטומאה שהחמירה

תורה ברה"י לעשות ספק כודאי, לפיכך מחמירים בתרתי לריעותא אף ברה"ר לעשותו כודאי. ומוסיף הר"ן, שכל זה יש לומר משום שאין לימוד מיוחד מסוטה לטהר ספק טומאה ברה"ר אלא רק משום שמעמידים על החזקה, לפיכך היכא שאין חזקה, כמו בתרתי לריעותא, הרי זה נשאר בספק, ומטמאין בודאי הואיל ומצינו ספק טומאה ברה"י שטמא ודאי כדילפינן מסוטה. אבל אילו היה לימוד מסוטה לטהר ספק טומאה ברה"ר, לא היה שייך לטמאות בתרתי לריעותא ברה"ר, שהרי התורה טיהרה ספיקות ברה"ר, והיאך נטמא תרתי לריעותא אחר שאינו ודאי גמור. ורבי שמעון סובר איפכא, שלומדים מסוטה לטהר ודאי אף שיש תרתי לריעותא כיון שגם בסוטה מטהרים אף שיש רגלים לדבר, וברה"י לא לומדים שרגלים לדבר עדיף מתרתי לריעותא.

18. הר"ן הקשה, הרי למסקנא שכל ספק טומאה ברה"ר טהור מוכח שלא סברינן לטעם

הרבים משום שמתייחסים לתרתי לריעותא כודאי, מבארת הגמרא את סברתו של רבי שמעון שמטהר לגמרי ברשות הרבים ו"תולה" ברשות היחיד:

וגם רבי שמעון סבר שדין המקוה הוא כי פוטה. אלא שלמד מסוטה באופן אחר:

מה פוטה כשהתעורר הספק אודותיה ברשות הרבים ספיקה טהור, הכא נמי במקוה, אם אירע הספק במקוה שהוא ברשות הרבים ספיקו טהור.

והיינו, שחולק רבי שמעון על מה שמתייחסים חכמים לתרתי לריעותא כאל ודאי טומאה, וסובר שעדיין מכלל ספק לא יצאה. הילכך, יש לנו ללמוד מסוטה, ככל ספק טומאה, שברשות הרבים ספיקו טהור.

אלא, מעתה, שרבי שמעון סובר שדין מקוה שחסר הוא ככל ספק טומאה שלומדים את דינו מסוטה, תיקשי:

אבל הכא, במקוה, מה שפסקנו שהטהרות הן טמאות הוא משום שהמקוה חסר הוא, ואם כן – מה לי חסר ברשות הרבים, ומה לי חסר ברשות היחיד?!

וכי תימא דבכל אופן יש להקשות: הא כל ספק טומאה ברשות הרבים ילפינן לה מדין סוטה שספיקו טהור. וגם כאן, במקוה, הרי מידי ספק טומאה הוא לא יצא, ובמה שונה דין מקוה שחסר מדין כל הספיקות, שאם אירעו ברשות הרבים ספיקן טהור?!

ומתריצין: כאן במקוה שחסר, כיון דאיכא תרתי לריעותא, חזקת הטומאה של הכלים, וחסרון המקוה – כודאי טומאה דמי! (19)

והיינו, שרק בספק טומאה ברשות הרבים למדנו לטהר, ולא כאשר אנו מתייחסים לענין כ"ודאי טומאה", משום דהוי תרתי לריעותא.

ועתה, לאחר שהתבארו דברי חכמים שמטמאים בין ברשות היחיד ובין ברשות

שתמה על התוס' בסוטה מהוכחת התוס' כאן שרבי שמעון מטהר במקוה שנמדד ונמצא חסר אף דליתא חזקה. ומבאר, שבוזה גופא נחלקו רבנן ורבי שמעון עיי"ש שהאריך.

19. האבנ"ז [י"ד תסז] והחזו"א [טהרות ג ג] פירשו שלא אומרים ספק טומאה ברה"ר במקום חזקת טמא, וראה בחמדת שלמה [י"ד ה'] שהאריך בזה. ובשערי יושר [שער ב' ב'] פירש שכולי עלמא סוברים ללישנא קמא שאין ללמוד סוף טומאה מתחילת טומאה ולכן אי אפשר ללמוד על דין הכלים שטבלו בו או הגברא מסוטה כיון שהוא סוף טומאה. וכל הנידון בגמרא רק על הטהרות שהם תחילת טומאה. ובוזה סברי רבנן כיון שיש תרתי לריעותא על

זה, והיאך חזרה בה הגמרא מהאי טעמא בשתיקה. ומיישב לפי דרכו, שבאמת אף למסקנא לא ילפינן מסוטה לטהר ברה"ר משום שסתירה ברה"ר ליכא. וכל הטעם לטהר הוא משום שמעמידים על החזקה. אבל היכא דליכא חזקה כל שהוא ספק, ילפינן לטמא ודאי דומיא דספק טומאה ברה"ר.

אמנם דעת התוס' אינה כן, ולמסקנא לא סברינן האי דחוייא "סתירה ברה"ר ליכא". וראה תוס' לעיל [ב א ד"ה והלל] שהוכיחו ממה שלרבי שמעון מקוה שנמדד ונמצא חסר טהור ברה"ר דילפינן מסוטה לטהר אף דליכא חזקה. ראה עוד בתוס' [סוטה כח ב] שמבואר שספק טומאה ברה"ר טהור רק כשיש חזקה ודלא כהתוס' כאן. ועיין משנה למלך [מקוואות ז י']

אי מסוטה ילפינן למקוה שחסר, אימא שדינו של המקוה כי סוטה לכל דבריו — מה סוטה אם אירע הספק כשהסתתרה ברשות היחיד הרי היחס אל טומאתה הוא כמי שהיא טמאה ודאי, הכא נמי אם אירע שהיה המקוה החסר ברשות היחיד היו הטהרות

שנעשו בכלים שהוטבלו באותה מקוה צריכים להיות בחזקת טמאה ודאי, ואמאי אמר רבי שמעון שהרי הם בחזקת טומאת ספק, ואם היו תרומה לא אוכלים אותה ולא שורפים אותה! ? (20)

הגברא נפשט שורש הספק, ואין עוד ספק כלל על הטהרות. ורבי שמעון סובר שתיתי לריעותא עדיין הוי ספק ושפיר ילפינן מסוטה לטהר.

20. בתוס' [ב א ד"ה "מעת" הוכיחו מכאן שכל קושיית הגמרא רק לרבי שמעון. אבל לרבנן מובן מה שהטהרות טמאות ודאי ברה"י משום ספק טומאה ברה"י טמא, ותמהו שאם כן, גם באשה שרואה דם למה לכולי עלמא טהורה לחולין ולא מטמאים מדין ספק טומאה ברה"י. ונחלקו האחרונים אם כוונת תוס' לענין האשה עצמה או רק לענין הכרעת הטהרות. אבל האשה עצמה עדיין רק בספק, נפקא מינה אם דנים על כל מגע ומגע שלה היכן נגעה או לא, דעת החזו"א [יו"ד רטו] שהכרעת ספק טומאה ברה"י כודאי באשה עצמה ואם היתה ברה"י בזמן מציאת הדם אף אם נגעה בטהרות ברה"י טמאות. ולא דמי למשנה בטהרות [פרק ו' א'] גבי מסוכן שדנים על כל מגע ומגע כיון שנדה לא חשיבא גוף הטומאה אלא כמקבלת טומאה מאחרים.

דעת האחייעזר [ח"א א' ג] שההכרעה על הטהרות. אבל האשה שהיא גוף הטומאה לא נאמר דין ספק טומאה ברה"י טמא כדין מסוכן במשנה בטהרות. וראה עוד בשערי יושר [ש"א יד] וחיידושי הגר"ש הימן [כתובות ד].

ותירצו תוס' שלא ילפינן מסוטה לטמא למפרע ולכן בטומאה דמעת לעת מעמידים האשה על חזקתה. וצ"ב אם כן, במקוה גם כן הרי זה ספק למפרע והתוס' הוכיחו שמטמאים מדין ספק טומאה ברה"י. המהרש"א מבאר

שתירוץ תוס' הוא דוקא במקום שיש חזקת טהרה, אך כשאין חזקה לומדים מסוטה אף טומאה למפרע. וביאור החילוק כתב הקהילות יעקב [בכתבי הקה"י החדשים] לפי השב שמעתתא [א יז] שבדין ספק טומאה שלומדים מסוטה יש ב' הלכות: א. שלא מעמידים על החזקה. ב. דספק כודאי. ומה שספק טומאה למפרע לא לומדים מסוטה הוא לענין ההלכה הראשונה שלא מעמידים על החזקה ולכן כל שכבר הוכרע קודם לידת הספק על פי החזקה ממילא לא לומדים מסוטה דין ספק כודאי להפקיע החזקה, אבל את עצם ההלכה שדין ספק כודאי לומדים גם בספק טומאה למפרע ולכן כשאין חזקה אומרים שספק כודאי.

ובאבי עזרי [איסור' ב ט' ג] ביאר דברי המהרש"א כפשוטם, גם אם נאמר שבדין ספק טומאה ברה"י לא נאמרה אלא רק הלכה אחת, שהטומאה היא מחמת ספק כודאי, מכל מקום, היכא שהספק למפרע הוא במקום שלא ראינו ריעותא, אזי גדר החזקה הוא שאין להסתפק כלל, ושוב אינו בכלל ספק טומאה ברה"י. וזה רק בנדה, שכל הריעותא הגיעה עכשיו בראיית הדם, וכן בנמצא מת בשחרית, שבערב ליכא ריעותא כלל. אבל מקוה שנמדד ונמצא חסר, כיון שיש גם חזקת טומאה דגברא, יש כאן ספק על למפרע. אם כן, במקום שיש ריעותא, גדר החזקה לרבנן הוא רק הנהגה של "אל תפסלנה מספק", לפיכך נקטינן בה דין ספק כודאי לטמאותה ברה"י. והיינו, שכאשר יש חזקה, והספק הוא למפרע, הרי כיון שבשעת הכרעת

ודחינן: **הכי השתא!**? מהו הדמיון בין מקוה שחסר ברשות היחיד לבין אשה שנסתתרה ברשות היחיד?!

תסתתר עם האיש הזה, ונסתתרה עמו, ומכח הקינוי והסתירה היא נאסרת באיסור ודאי.

התם, בסוטה, שמטמאים אותה ברשות היחיד בטומאת ודאי, זה מחמת ש"ש רגליים לדבר, "סימן טומאה" – לשון רש"י, **שהרי קינא לה**, התרה בה שלא

אבל, **הכא**, במקוה שחסר, **מאי רגליים לדבר איכא!**? ולכן אין מטמאין את הטהרות בטומאת ודאי, אלא תולין אותן מספק⁽²¹⁾.

החזקה לא היתה ריעותא, דין החזקה אומר שלא להסתפק כלל, ולכן לא יתכן לומר "ספק כודאי". מה שאין כן כשיש ריעותא, שאין החזקה אלא רק הנהגה **בספק**, אזי אומרים ספק כודאי.

ומתריצים תוס' ב' תירוצים: א לא דמי לסוטה כיון שיש בה ריעותא מגופה, ועכשיו היא ודאי טמאה. ובמהר"ם ביאר שהוצרכו לב' הריעותות, ולא די במה שעכשיו היא ודאי טמאה לפניך, כי בגמרא כאן מוכח שילפינן מסוטה לטהר בדין מקוה ברה"ר, אף שעכשיו חסר לפניך. וראה עוד חידושי רעק"א, ובחזו"א [צו א] בענין זה. ב לא לומדים מסוטה אלא טומאת מגע ולא טומאת ראייה, לכך מטמא אף ברה"ר. ובשערי יושר [א יד] ביאר שהוא ספק בגוף הטומאה, ולא דומה לסוטה שיש ודאי טומאה וספק מגע. ונחלקו האחרונים אם סברת תוס' דוקא לענין ספק טומאה ברה"ר, או אף לקולא לענין ספק טומאה ברה"ר. ראה בסדרי טהרה [קצו כג ד"ה וראיתין ובמהר"ם לקמן [כא א] על דברי תוס' [ד"ה ורבנן].

והמהר"ם פירש כוונת תוס', שגם מקוה לא לומדים מסוטה, והטעם שחכמים מטמאים הוא משום תרתי לריעותא. ומה שהוכיחו תוס' בתחילה מהגמרא כאן, שמשמע דלרבנן ניחא בלאו הכי, חזרו מזה בתירוץ. וקושיית הגמרא לרבי שמעון, אף שלא סובר תרתי לריעותא, צריך לומר שהבינה הגמרא כי מכך שרבי שמעון מדמה חבית למקוה, הוא סובר למילף מסוטה אף בספק טומאה למפרע. ראה משנה למלך מקוואות [י ז] שתמה על פירושו.

דעת תוס' הרא"ש למסקנא שדנים הכרעת ספק טומאה ברה"ר וברה"ר אף למפרע, וכדמוכח ממקוה. וראה שם שתירץ קושיית התוס' מנדה באופן אחר.

עוד הוכיחו תוספות שאשה הרוואה דם ונטמאת מעת לעת, הדין כן אף ברה"ר. והקשו, למה לא לומדים מסוטה שספק טומאה ברה"ר טהור. וראה שב שמעתתא [א י] שפירש קושיית התוס' לפי דברי המהרש"א הנ"ל, שאף על פי שכתבו תוס' דלא ילפינן מסוטה למקום שהספק טומאה למפרע, מכל מקום, היכא דליכא חזקה, ילפינן. אם כן, הוא הדין כאן, שפיר הקשו תוס' דנילף לטהר ברה"ר, אף שהוא ספק למפרע, כיון דליכא חזקה בתרומה וקדשים.

דעת היש מפרשים ברמב"ן והריטב"א שספק נדה ברה"ר טהור וילפינן מסוטה ובמהרש"א [ב ב] דייק כן בדברי רש"י ד"ה "טומאה ודאית".

21. המשנה למלך [מקוואות י ז] תמה לדעת המהר"ם שצריכים לטעם של תרתי לריעותא לטמא אף ברה"ר משום שלא ילפינן מסוטה על טומאה שלמפרע, אם כן, למה הוצרכה הגמרא

ומכאן אנו למדים שבכל ספק טומאה ברשות היחיד חולק רבי שמעון על חכמים, וסובר שאין מטמאין בודאי אלא רק תולין מספק. ואפילו במקום שיש תרתי לריעותא. כי אין זה ודאי טמא אלא רק ספק טמא. ואם כן, הוא הדין בכל הספיקות שיש בהם מצב של תרתי לריעותא חולק רבי שמעון וסובר שעדיין יש להתייחס אל המצב כאל ספק ולא כודאי⁽²²⁾.

ולכן, גם בחבית של יין שהחמיצה, שיש בה תרתי לריעותא, חזקת הטבל, והחומץ שלפנינו, אין אנו מתייחסים אליה למפרע כאל ודאי טבל אלא כאל ספק.

כי אם למדים מסוטה יש לטהר את המקוה ברשות הרבים, לפי שגם חכמים סוברים שתרתי לריעותא אינו יוצר מצב ודאי, ומספק צריך לטהר, כמו בסוטה. [ומה שאמרו חכמים שהטובל במקוה שנמצא חסר ברשות היחיד ודאי טמא – הוא משום חזקת הטמא שטובל, וכפי שיבואר לקמן בהמשך].

שחכמים סוברים כי מה שאפשר ללמוד מסוטה הוא רק דינו של ספק שאירע בשעת

לתרץ שאני סוטה דאיכא רגליים לדבר? תיפוק ליה שהיא טומאה למפרע, ולא ילפינן מסוטה אלא להבא, ולכך סובר רבי שמעון שברה"י תולין. ועיין בשב שמעתתא [א יא] המיישב לפי דברי התוס' בסוטה [כח א ד"ה אינו].

כודאי. ולכן, אף לרבי שמעון שלא לומד דין ספק כודאי רק כשיש רגליים לדבר מכל מקום הדין שלא מעמידים על החזקה ילפינן. ומיושבת בזה גם קושית הר"ן.

שיטת הרמב"ן שלא מצריך רבי שמעון רגליים לדבר רק כשקדמה בדיקה לספק. אבל בכל ספק טומאה טמא ודאי אף בלא רגליים לדבר. שיטת הרשב"א שבכל ספק טומאה אף שקדמה בדיקה לספק טמא, ודוקא בסוטה בעי רגליים לדבר כיון שאמרה טהורה אני. ובמשנה למלך [מקוואות י' ז] תמה שאם כן, מקוה נמי הא לא שייך טעמא דאמירה. ובפתחי נדה ביאר על פי המבואר בתוס' בסוטה [כח א ד"ה אינו] שפירשו הגדר ברגליים לדבר, שהמספק לפנינו הילכך כל ספק טומאה בעלמא שהמספק לפנינו חלפינן מסוטה לטמא ודאי ברה"י [ראה מהרש"א בתוס' שם שכן דעתם, ודלא כהתוס' כאן] ובסוטה היות וטוענת ברי אין מקום להסתפק לפיכך בעי רגליים לדבר, והוא הדין מקוה כיון שבשעת הטבילה ליכא קמן שום ריעותא להסתפק בו לפיכך תולין.

ובתוס' הרא"ש פירש שכל ספק טומאה

מבואר בסוגיא שרבי שמעון לא לומד מסוטה רק כשיש רגליים לדבר, ונחלקו הראשונים אם כלל הוא בכל מקום או דוקא גבי מקוה, שיטת רש"י ותוס' שבכל מקום סובר רבי שמעון שספק טומאה ברה"י תולין, ובחידושי הר"ן הקשה, למה לא מעמידים על חזקת טהרה.

עוד מקשה רעק"א [יו"ד א' על הט"ז סק"ו] למה במקוה תולין ולא מעמידים הטהרות על חזקתם שלרבנן הטעם שאין מעמידים הטהרות על חזקתם משום שמכריעים על פי שורש הספק וכיון שהוכרע ממילא לא דנים חזקת הטהרות אך לרבי שמעון קשיא. ומתרץ רעק"א שלא מעמידים על חזקה כמו כל ספק טומאה ברה"י, שבכל ספק טומאה שלומדים מסוטה יש ב' הלכות: א. שלא מעמידים על חזקה. ב. שספק

הנגיעה, ביחס להתטמאות הדבר, וכמו בסוטה שהנידון הוא התטמאותה של הסוטה, ולא בספק שאירע בשעת הטבילה במקוה, שהוא ביחס להתטהרות הדבר הנטבל מטומאתו⁽²³⁾.

אלא, שמעתה, שטעמם של חכמים הוא משום שלא למדים ספק בהתטהרות מספק בהתטמאות הסוטה – מאי טעמא דרבי שמעון דמטהר ברשות הרבים?

בעלמא שהוא תחילת טומאה מודה רבי שמעון שהילכתא גמירי שטמא ושאיני מקוה שהוא סוף טומאה ואין למידין ק"ו מהלכה.

23. רש"י פירש שתירוץ הגמרא אליבא דרבנן שלא ילפינן כלל מסוטה שאם לא כן הוי להו לטהר ברה"ר אף שיש תרתי לריעותא, ונחלקו האחרונים בכוונתו, המהר"ם פירש שהלישנא קמא סוברת שילפינן מסוטה, וללישנא בתרא טעמא דרבנן משום תרתי לריעותא לחוד. אך במל"מ [מקוואות י ז] פירש שללישנא קמא טעמא דרבנן משום תרתי לריעותא לחוד. וללישנא בתרא אף בחדא לריעותא ודאי טמא, ומשום דלא ילפינן סוף טומאה מתחילת טומאה, וכן מפורש ברש"י [גיטין לא ב].

שיטת תוס' ותוס' הרא"ש שתירוץ הגמרא כאן הוא לרבי שמעון, אבל לרבנן טמא משום תרתי לריעותא שהוא ודאי ולכן לא ילפינן מסוטה. ולכולי עלמא חדא ריעותא אפשר ללמוד מסוטה לטהר ברה"ר, וההבדל בין ב' הלשונוות שללישנא קמא החילוק לרבי שמעון משום רגליים לדבר, וללישנא בתרא הטעם משום שלא ילפינן סוף טומאה מתחילת טומאה אך זה רק בספק טומאה ברה"י שהוא גזירת הכתוב. אבל רה"ר דינא הוא ואפשר ללמוד, וכן פירש הרמב"ן. ומבואר בדבריו שדין הטהרה ברה"ר אינו חידוש וגזירת הכתוב שנלמד מסוטה כל שהוא ברה"ר, אלא מחמת שהספק ברה"ר אינו דומה לסוטה ולפיכך מטהרינן מעיקר הדין שלא מטמאים מספק אם כן, הוא הדין סוף טומאה לרבי שמעון, אבל ברה"י שהוא חידוש

וגזירת הכתוב הנלמד מסוטה אין בו אלא חידושו תחילת טומאה, אך סוף טומאה לא ילפינן. ולפי זה יהיה נפקא מינה שללישנא קמא כל ספק טומאה ברה"י תולין. וללישנא בתרא ספק טומאה בתחילת טומאה טמא ודאי. וראה במל"מ שם שהארין בביאור דברי התוס' [ד"ה "גמר"].

לפירש"י יוצא שספק טומאה ברה"ר טהור אף במקום חזקת טומאה. מה שאין כן לפי תוס' במקום חזקת טומאה לא ילפינן.

שיטת הרשב"א שתירוץ הגמרא לרבנן וטעמם לטמא ברה"ר אינו משום תרתי לריעותא אלא משום שלא ילפינן סוף טומאה מתחילת טומאה ובחדא ריעותא גם כן טמא. "משום שלא גמרינן סוף טומאה מתחילת טומאה אלא העמד גברא על חזקתו שמספיקא לא מפקינן ליה מטומאתיה". ובמל"מ פירש כוונתו שהלישנא בתרא סוברת שתרתי לריעותא אינו ודאי רק ספק וסיבת הטומאה לרבנן משום שלא ילפינן מתחילת טומאה הלכך אף ברה"ר עשאוה כתחילת טומאה ברה"י שטמא ודאי. ולפי זה, אם יהיה ספק בגוף המקוה, כגון שהוסיף מים שאובין שאין חסר לפניך, ללישנא קמא טהור, אך ללישנא בתרא טמא, כדין ספק טומאה ברה"י. וראה בשב שבעתתא [ג א] ובחמדת שלמה [יו"ד ח] מה שהקשו על המל"מ ב' קושיות: א. הגם שלא לומדים סוף לטומאה מתחילת טומאה לקולא מכל מקום מנלן למילף לחומרא ברה"ר? ב. לפי המבואר בתוס' [ב א ד"ה והלל] שברה"ר טהור אף בדליכא חזקת טהרה אם כן, מה לי סוף טומאה מה לי תחילת

ורבנן, החולקים על רבי שמעון אמרי: הכי השתא?! כיצד ניתן לדמות את הספק בטבילה לספק בנגיעה?!

והרי התם, בספק נגיעה, גברא שאתה מסתפק אם נגע בדבר טמא — בחזקת טהרה קאי, ולכן, מספקא לא מחתינן ליה [אין מורדין אותן] לטומאה.

אבל הכא, בטובל במקוה שחסר ויש לנו ספק אם נטהר בטבילה זו, הרי גברא — בחזקת טומאה קאי. ואם כן, מספקא לא מפקינן ליה מטומאתו⁽²⁴⁾.

ואמרינן: היינו טעמא דרבי שמעון: גמר "סוף טומאה", ספק בטהרה, בשעת הטבילה, מ"תחלת טומאה", מספק טומאה בשעת הנגיעה, [שאותו אפשר ללמוד גם לפי חכמים מסוטה].

מה "תחלת טומאה", כשאירע ספק אם נגע, ספק לא נגע בדבר טמא ברשות הרבים, הרי הוא טהור, שדין זה אפשר ללמוד מסוטה שהספק בה "אם נגע אם לא נגע", אף "סוף טומאה", כשהיה הספק אם טבל, ספק לא טבל — ברשות הרבים ספיקו טהור!

ואם כן, יש לומר כן רק בספק דעלמא שלא מחדשים בו טומאה. אבל כשיש חזקת טומאה רק יש חזקה נגדה אינו בכלל זה, דלא חשיב שמחדשים טומאה, ממילא יש לטמא כדאשכחן בכל ספק טומאה ברה"י.

בכתבי קהילות יעקב החדשים פירש כוונת הרשב"א לפי מה שייסדו האחרונים שיש ב' הלכות בספק טומאה ברה"י, ויש לומר שגם ברה"ר נאמרה ההלכה שאין מעמידים על חזקת טהרה, וכל החילוקי רשויות הם לענין ההלכה של ספק כודאי, שברה"י ספק כודאי לחומרא וברה"ר לקולא, הילכך סוף טומאה ברה"ר שאי אפשר ללמוד מסוטה לקולא, נשאר בדינו שאין מעמידים על החזקה מחמת ההלכה הראשונה וטמא.

24. הרמב"ם פסק במקוה שנמדד ונמצא חסר לטמא ודאי בין ברה"ר ובין ברה"י, ראה הל' מקוואות [י' ז]. ואילו בדין חבית כשבדק ונמצא חומץ פסק בהל' תרומות [ה כד] כרבי שמעון שאינו אלא ספק. ותמה הרשב"א על דבריו מסוגיית הגמרא שמדמה את שני הדינים. ולמאי דקיי"ל כרבנן שתיתי לריעותא משוי ודאי, כן הדין אף בחבית.

טומאה שאף סוף טומאה יש לטהר בודאי. שכשם שעשה הכתוב ספק כודאי לטמא ברה"י הוא הדין עשה ספק כודאי לטהר ברה"ר. אמנם כוונת המל"מ ברורה, שעיקר סברתו לפי דברי התוס' בסוטה [כח ב] כפי שמביא שם בהמשך דבריו. ששיטת התוס' שם שלעולם דין ספק טומאה ברה"ר מטהרינן רק במקום חזקה. והקשו תוס' אם כן, למה צריך כלל להילכתא למשה מסיני לטהר ברה"ר, ותיצו, שלולא ההילכתא היינו לומדים ספק טומאה ברה"ר טמא כמו ברה"י כיון שבסברא אין לחלק ביניהם, ולפי זה עולה דעד כמה שננקוט שאינו בכלל דין ספק טומאה ברה"ר לטהרו, ממילא ילפינן לטמאו מדין ספק טומאה ברה"י.

עוד יש לפרש על פי הרמב"ן כאן [ד"ה והא], שכתב "דרה"י גמרינן מסוטה בתחילת טומאה וגזירת הכתוב הוא, רה"ר דינא הוא וגמרינן מיניה דלא אורועי ולטמויי מידי ספיקא". מבואר שספק טומאה ברה"ר דטהור אינו גזירת הכתוב הנלמד מסוטה אלא כן הוא מעיקר הדין לא לחדש טומאה מספק, ומשום שיסוד טהרתו במה שאינו דומה לסוטה, וזו היא ההילכתא גמירי לה, שכשהספק ברה"ר לא דמי לסוטה וממילא לא מטמאים מספיקא.

וטמאות, עד שעת הכיבוד ואילך. ומאי שנא מנידה, שלא חיישינן בה למפרע?

ומשנינן: **התם**, במבוי נמי דינו הוא כמו במקוה, **כיון דאיכא שרצים דמבוי גופיה**, ואיכא, בנוסף, **שרצים דאתו מעלמא** — **כתרתי לריעותא דמיו!** ויש להתייחס אל הטהרות שנעשו במבוי כודאי טמאות, ולכן לא מתחשבים בחזקת הטהרה של הטהרות, ומטמאין אותן למפרע. אבל באשה, שאין בה תרתי לריעותא, מעמידים אותה על חזקתה⁽²⁵⁾.

ב. ועתה מבארת הגמרא טעם שני מדוע סבור שמאי שאין לגזור על נידה טמאה למפרע, מחמת סיבה אחרת:

ועכשו, לאחר החילוק בין דין האשה שראתה דם, שלדברי שמאי אין חוששין לה לטמאותה למפרע משום שיש לה חזקת טהרה, לבין מקוה שחסר, שחוששין לטהרות למפרע משום חזקת הטומאה של הטהרות, פרכינן שוב לשמאי:

ומאי שנא דין האשה שראתה דם, שאין חוששין לטמאות את הטהרות שנגעה בהם למפרע, **מדין מבוי** —

דתנן: השרץ שנמצא במבוי — מטמא למפרע את כל הטהרות שנעשו באותו המבוי, **עד שיאמר אדם: "ברקתי את המבוי הזה, ולא היה בו שרץ!"**, או **עד שעת הכיבוד** שכיבדו את אותו מבוי. אבל הטהרות שנעשו בו למפרע עד אז הרי הן

וטמאה ברה"י, כמבואר בגמרא [ג א], מה שאין כן אשה, שאין טמאה למפרע אף ברה"י בתורת ודאי, דלא ילפינן מסוטה.

והמהר"ם חולק על המהרש"א וסובר שכל שהספק הוא למפרע, אף אם אינו נגד חזקה לא ילפינן מסוטה לטמא ברה"י. ואפשר, שגם למהרש"א, הסובר שמקוה ילפינן מסוטה הואיל ואינו נגד חזקה, כל זה נתחדש בגמרא [ג א] שאמרו שניהם לא למדוה אלא מסוטה, וכהוכחת התוס' [ב א ד"ה מעת]. אבל בגמרא [ב ב] סברינן כפי דרכו של המהר"ם, שאף מקוה לא ילפינן מסוטה לטמא ודאי הואיל והוא למפרע ולפיכך מקשינן מקוה על נדה במעל"ע. והוצרכו לתרץ משום תרתי לריעותא. וראה תוס' [ג ב ד"ה איכא] בסוף דבריהם שכתבו דעיקר פירכת הגמרא [ב ב] ממקוה הוא על רה"י, ובהכרח צריך לומר לשיטתם שהסוגיות חלוקות.

25. בפירוש המשניות לרמב"ם פירש הטעם

ובישוב דעת הרמב"ם כתב המשנה למלך לפי דברי הרשב"א שהבאנו בהערה הקודמת, שהלישנא בתרא סוברת שתרתי לריעותא אינו ודאי, ויש לטמא ברה"י גם משום חזקה לריעותא. והרשב"א סובר שלא חולקת הלישנא בתרא על מה שתרתי לריעותא הוי ודאי רק סוברת שיש לטמא גם בלאו הכי.

והתוס' [ב א] תירצו, שלא לומדים מסוטה לטמאות נדה ודאי משום שלא ילפינן על למפרע. ולדברי המהרש"א שם יש חילוק בין מקוה, דילפינן משום שליכא חזקה, ובין נדה במעל"ע, שיש לה חזקת טהרה, דלא ילפינן מסוטה. ובקושית הגמרא [ב ב] ממקוה על נדה במעל"ע מבואר ברש"י. וכן כתב שם המהרש"א, שהקושיה על רה"י שבמקוה מטמאין בודאי ואשה שראתה אינה טמאה רק מספק. ומתרצת הגמרא, שאני מקוה דאיכא תרתי לריעותא. ולדברי המהרש"א צע"ג מה הקושייה, הרי מקוה שפיר ילפינן לטמא ודאי אף למפרע מדין ספק

ואשה זאת, שלא הרגישה קודם מציאת הדם, יכולה לסמוך על חוסר ההרגשה, ולתלות שודאי יצא הדם עתה בשעה שבדקה עצמה ב"עד" (26).

ואיבעית אימא: היינו טעמא דשמאי דאינו חושש שמא ראתה דם למפרע, הואיל ואשה שיוצא ממנה דם – מרגשת בעצמה בשעת יציאת הדם.

השינוי. אבל כשאי אפשר לומר שעכשיו ממש אירע השינוי יצאה מחזקתה.

26. כך פירש"י, וכתב המרומי שדה [ב א] שלפי זה אם ראתה על ידי הרגשה גמורה שלא בבדיקת עד לכולי עלמא טהורה למפרע, ואם ראתה ודאי שלא בהרגשה לכולי עלמא טמאה למפרע. ושיטת תוס' ששמאי מטהר בראתה על ידי הרגשה ומה שבלא הרגישה גם כן לא חיישינן למפרע משום לא פלוג, ובפליתי סימן קפ"ג הוכיח מתוס' שבראתה על ידי בדיקה בלא הרגשה טמאה מה"ת שאם לא כן בלא הרגישה נימא ספיקא דרבנן לקולא וראה כאן בחידושי רעק"א.

ובדעת הלל, דקסבורה הרגשת מי רגליים, ראה בחזו"א [צז יא] שסתפק אי פליג לפי תוס' אף בהרגשה או רק שלא בהרגשה. ועל הצד שהלל מטמא מעת לעת אף בהרגישה, ביאר החזו"א [צז ב ד"ה "שם"] דדילמא הגס הגס חזיתיה, והתחילה הראייה מאתמול על ידי דם אחר. ומה שכתבו התוס' להלן [ג ב ד"ה אביי] דלא חיישינן לדם אחר, זהו רק לטעמא דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוי אתא.

ובחוות דעת [קצ א] הוכיח ממה שהלל מטמא למפרע אף שהרגישה עכשיו, שהרגשה המטמאת אשה מדאורייתא הוא אף בהרגשת זיבת דבר לח, ויש לומר שמרגשת עכשיו שדבר לח זב ממנה, ומכל מקום טמאה מעת לעת, שאפשר והיה זב אותו הדם כבר מאתמול. וראה בשו"ת חתם סופר [יו"ד קמה] שחולק, והרגשה המטמאת מהתורה היא רק במרגשת שנפתח מקורה.

שמטמאים הטהרות במבוי למפרע משום ספק טומאה ברה"י, וצ"ע שבגמרא כאן מבואר הטעם משום חזקת טומאה, ובמזי נדה הקשה, מאי פריך הכא הרי במבוי אי הוה ברה"י יש לטמא משום ספק טומאה ברה"י מה שאין כן נדה שהיא ספק ראייה ולא ילפינן מסוטה כמו שכתבו התוס' [ב א ד"ה מעת].

האחרונים מקשים על הרמב"ם שהרי זה ספק טומאה למפרע ולא ילפינן מסוטה כהוכחת התוס' [ב א], ויש שפירשו שבמבוי יש ב' ספיקות: א. אם היה השרץ במבוי קודם לכן ב. גם אם היה במבוי אולי לא נגע בטהרות. לפיכך גבי הספק הראשון שהוא למפרע לא מועיל דיני רשויות וצריך לטעם שמעמידים על חזקה לטומאה משום תרתי לריעותא, ובספק השני לענין הטהרות שהוא מכאן ולהבא שאין חזקה לטומאה צריך לטעם שספק טומאה ברה"י טמא. **בתוס'** [ד"ה "ושרצים"] הקשו מהסיפא של המשנה, כתם שנמצא בחלוק האשה מטמא למפרע עד שתאמר בדקתי החלוק ולא היה בו כתם, והתם ליכא תרתי לריעותא וקשיא לשמאי. ותירצו "הואיל ואם הכתם יבש הוא ע"כ טמאה למפרע ופעמים נמי אף כשהוא לח מוכיח דלא אתא השתא אלא על ידי שחיה או ריקוד וכו' לא פלוג רבנן בכתמים". וביאור דבריהם פירש הבכור שור, [חולין י ב ד"ה פ"ח] שיתכן להעמידה על חזקה דמעיקרא אף בכתם יבש עד זמן שיוכל להתייבש אלא דמכל מקום לא פלוג רבנן ובכל ענין טמא למפרע.

ובחתם סופר פירש כוונתם כדברי הרשב"א בתורת הבית [בית ג ו] שאין מעמידים על חזקה דמעיקרא רק כששייך לתלות שעכשיו אירע

והלל, שאינו מסתמך על חוסר ההרגשה — מאי טעמיה?

ומתרצינן: אפילו אשה ישנה נמי מרגישה ביציאת הדם, כי אגב צערה בשעת יציאת הדם מיתערא, הרי היא מתעוררת משנתה, ומרגישה ביציאת הדם, מידי דהוה אהרגשת מי רגלים, שהיא חשה ביציאתם ומתעוררת משנתה.

ומבארין: יש לחוש שיצא הדם למפרע בהרגשה, מבלי שתשים לב להרגשה זו, משום שכפבורה, בשעה שהרגישה, שאין זו הרגשה של יציאת הדם, אלא הרגשת מי רגלים היא.

ופרכין לשמאי: כיצד אמר כל הנשים דיין שעתן? והאיבא אשה שוטה, שאינה מבינה להרגיש ביציאת הדם, ומדוע אין לחוש כשראתה דם שמא יצא ממנה למפרע בהרגשה, אלא שהיא אינה מבחינה בה?! (27) ומשינין: מודה שמאי בשוטה שיש לחוש לטמאותה למפרע (28).

והשתא פרכין: ולשמאי, המסתמך על חוסר ההרגשה — האיבא יציאת הדם בשעה שהיא ישנה, ואינה חשה בהרגשה באותה שעה, ואם כן כיצד אפשר להסתמך על כך שהיא לא הרגישה עד עתה?

ובתירון התוס' כגון אדם שנגע בה וכו' מבארים האחרונים לפי דברי הגרעק"א להלן [ו א], שהחומרא בתרומה וקדשים אף לענין נגע בחולין והחולין נגעו בטהרות, ולפי זה אף שהאדם דינו כחולין מכל מקום נטמא לענין מגע בטהרות. וראה בחזו"א טהרות [ג ב] שפירש, שהחולין לא נטמאים כלל, אך מי שהחזק לאכול תרומה, אף שהוא חולין דינו כתרומה לענין חומרת מעת לעת. וזה מה שכתבו תוס' "ורוצה לעסוק בקדשים".

ובמה שנקטו תוס' טעמא דשמאי לטהר למפרע משום שעיקר ראייה בהרגשה לפיכך אף אם לא הרגישה עכשיו לא פלוג וטהורה, נוקט המהרש"א שלפי זה אין צריך לבאר מה שבכתמים מודה שמאי שמטמא למפרע כדברי התוס' לעיל ד"ה "ושרצים", משום שבכתמים עיקר האיסור בלא הרגשה, ושפיר מודה שמאי שמטמא אף למפרע דהשתא נמי לא הרגישה.

28. לכאורה מבואר בגמרא הטעם שמטמא הלל למפרע כיון שחיישינן שטועה בהרגשת מי רגליים, ומכל מקום לחולין טהורה כיון שאינו רק חששא בעלמא. אך הרמב"ן דוחה זאת לגמרי, שאם כן, בשוטה, שאינה מבינה להרגיש, יהיה דינה דשורפין ואפילו ברה"ר. ולא מצינו כן. ומבאר, שכל הטעמים כאן בגמרא נאמרו אליבא דשמאי, אבל להלל קיימינן כלישנא קמא שמעיקר הדין סומכים על החזקה ולפיכך טהורה לחולין ורק משום שהחזקה גרועה וגם דם לפניך עבוד רבנן מעלה בתרומה וקדשים. וראה עוד

27. בתוס' [ד"ה מודה] הקשו, הא אין בה דעת להשאל, וגמרינן לטהר מדרב גידל [סוטה כט א]? ותירצו, שיש נפקא מינה לאדם הנוגע בה ורוצה לעסוק בקדשים, שהוא יש בו דעת להשאל. ובערוך לנר הקשה, כיון שהספק באשה, ואין בה דעת להשאל, הרי הוכרע דינה לטהרה, ומה איכפת לי שהנוגע אין בו דעת להשאל. ובאחיעזר [א ג] תירץ, שאין דנים על האשה משתי סיבות. א, משום שהיא גוף הטומאה, ולא נאמר בה דין ספק טומאה, כמבואר במשנה טהרות [ו א] גבי מסוכן. ב. כיון שהיא ודאי טמאה, ואין כלפיה נפקא מינה, אין דנים אלא בנוגע בה.

ופרכינן: **הא "כל הנשים דיין שעתן" קתני,** בלא יוצא מן הכלל!?

ומשנינן: כוונת שמאי היא לומר – **"כל הנשים הפקחות"** בלבד.

ופרכינן: **וליתני שמאי: "נשים" – דיין שעתן** בלבד, ואמאי תני כל הנשים?

ומשנינן: כוונתו של שמאי באומריו **"כל הנשים"** היא – **לאפקוי מדרבי אליעזר!**

דאמר רבי אליעזר: רק ארבע נשים שהן מסולקות דמים" דיין שעתן, ותו לא!

קא משמע לן שמאי כי לא רק נשים שהן מסולקות דמים, אלא כל הנשים הפקחות דיין שעתן.

והוינן בדברי שמאי: **והאיכא ראיית כתמים,** שמוצאת את הדם על גופה או על בגדה, דקיימא לן במתניתין לקמן שמטמאים אותה למפרע, עד שתדע שהיה הבגד בדוק, על אף

שלא הרגישה ביציאת הדם!

ואם כן, וכי **לימא תנן לקמן למשנת כתמים,** שמטמאים למפרע, **דלא בשמאי!?** שהרי לשמאי, המסתמך על חוסר ההרגשה – בכתמים אין לטמאותה כלל, כי אפשר להסתמך על חוסר ההרגשה, ולומר שכתם זה לא בא מגופה אלא מעלמא! (29)

אמר אביי: מודה שמאי בכתמים שיש לטמאותה, על אף שלא הרגישה, ואפילו למפרע!

ומבארינן: אשה זו אינה יכולה לתלות את הדם שמצאה בכל סיבה שהיא, ולכן לא איכפת לן בכך שלא הרגישה, אלא אמרינן שבהכרח דם זה בא מגופה. וכיון שאין אנו יודעים מתי הוא יצא מגופה, שהרי גילתה את הכתם לאחר שיצא הדם, מטמאים אותה למפרע.

והכי אמרינן: **מאי טעמא** מודה שמאי בכתם שמטמא למפרע?

במהרש"א על תוס' ד"ה "ואיבעית אימא" ובחידוד הלכות.

29. הראשונים נחלקו אם קושית הגמרא היא ממה שמטמאים כתמים למפרע, או מעצם טומאת כתמים מכאן ולהבא.

דעת הרמב"ן וכן מדייק המהרש"א ברש"י שקושיית הגמרא ממאי שמטמאים למפרע, לשמאי שמתהר למפרע משום שאשה מרגשת הכא נמי בכתמים לגבי לטמא למפרע נימא לאו מגופה הוא הואיל ואשה מרגשת, "אבל מכאן ולהבא דאית ליה עיקר מדאורייתא לא טיהר שמאי משום דאשה מרגשת". ומבאר החידוד הלכות שרש"י לשיטתו להלן [נח א] שעיקר

גזירת כתמים הוא חשש דילמא ארגשה והוי לתא דאורייתא, לפיכך אין להקשות לשמאי מעיקר איסור כתמים רק ממה שמטמאים למפרע. ודעת תוס' ד"ה "והא" שקושית הגמרא מכתמים היא מכאן ולהבא, שכיון שלא הרגישה, נתלה שהגיע מדעלמא. וראה מהר"ם שביאר דלמפרע לא קשה כיון ששמאי מודה בכתמים ומהטעם שכתבו תוס' ד"ה ושרצים. ותוס' לשיטתם להלן [נח ב] שגזירת כתמים היא אפילו כשלא הרגישה כלל.

ומקושיית הגמרא לשמאי דוקא ולא להלל, מכריח הרמב"ן שטעם הגמרא כאן הוא רק לשמאי. אבל להלל טעמו שמתהר לחולין משום חזקה, ומעלה עשו בתרומה וקדשים כיון

למנוע הריון, לשמאי — מאי איכא למימר? אמאי אינה מטמאת למפרע, דהא הכא איכא למיחש שהמוך שנתנה באותו מקום עיכב את יציאת הדם החוצה?!?

אמר אביי: מודה שמאי במשמשת כמוך שאכן היא מטמאת למפרע!

רבא אמר: משמשת כמוך נמי דיה שעתה. משום שאגב זיעה — מכוויין כוויין, ויש מקום לדם לצאת, ומדלא יצא קודם לכן מוכח שרק עכשו הוא יצא.

ומודה רבא כמוך דחוק, שאין הדם יכול לצאת כלל, שמטמאה לשמאי למפרע.

והוינן בה: ומאי איכא בין הני תרי לישני האחרונים דמתרצינן לשמאי, להאיך לישנא הראשונה, שמתרצינן את טעמו של שמאי משום העמד אשה על חזקתה.

ומבארין: איכא בינייהו למרמי, להקשות ג-ב על דברי שמאי את הקושיות שהקשינו לעיל — מאי שנא אשה דין הרואה דם, שאין שמאי חושש לטמאותה למפרע, מדין החבית, ומדין המקוה, ומדין המבווי, שחוששים בהם למפרע.

שהרי אשה זו, בדם צפור — ידוע לנו שהיא לא נתעסקה, ולכן אי אפשר לתלות את הכתם בדם ציפור שהתעסקה בו.

וכמו כן בשוק של טבחים לא עברה, שנוכל לתלות את הדם בכך, ואם כן — האי כתם הדם מתיבא אתי?! בהכרח, שהוא מגופה, והיא טמאה למפרע, עד שעת הכיבוס, או עד שעת בדיקת הבגד הקודמת.

ג. ועתה מבארת הגמרא טעם שלישי לדברי שמאי:

איבעית אימא, היינו טעמא דשמאי דכל הנשים דיין שעתן, דאם איתא דהוי דם — מעיקרא הוי אתי, שדרך הדם לצאת מיד ולא להשתהות בבית החיצון!

והלל, חולק וסובר שיש לחוש שמא כותלי בית הרחם העמידוהו לדם לפני שיצא החוצה.

ושמאי חולק, וסובר כי כותלי בית הרחם לא מוקמי דם!

והוינן בדברי שמאי: אשה שהיא משמשת כמוך, שממלאת את אותו המקום כמוך כדי

ובתוס' [ד"ה והא] חולקים על הרמב"ן, וביארו קושיית הגמרא לשמאי דוקא דאית ליה טעמא דהרגשה, שהיא הוכחה גמורה שלא ראתה מקודם, אם כן, היה לנו לטהר כתמים אפילו מכאן ולהבא שכיון שלא הרגישה, אף שכתמים עיקר האיסור בלא הרגשה מכל מקום כיון שלא הרגישה ודאי מעלמא אתי, אבל להלל, שאינו ברור לו כ"כ טעמא דהרגשה לטהר בקדשים, שאינה הוכחה ברורה, כי יתכן שהרגישה מחמת מי רגליים ורק החמירו

שהחזקה גרועה, שאם התחדש גם טעם חדש להלל ואינו משום חזקה כלל אלא משום חששא דהרגשת מי רגליים תולין לתרומה וקדשים, אם כן, כתמים אף דלא כהלל שמטמאים למפרע אף לבעלה ולחולין. ועל כרחך צריך לומר שגם ללישנא זו עיקר טעמו של הלל משום חזקה ולכן טהורה לחולין מעת לעת. ובכתמים ליכא חזקה ומהטעם שכתבו התוס' [ד"ה "ושרצים"] שאם הכתם יבש הוא על כרחך טמאה למפרע וליכא חזקה.